

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolans arbete för
en trygg miljö på nätet, fri från kränkningar, vid
Bergshamraskolan i Solna stad

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Bergshamraskolan avseende kvaliteten inom skolans främjande och förebyggande arbete för att skapa en trygg miljö på nätet, fri från kränkningar.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning bedriver skolan ett främjande arbete för att skapa en trygg miljö för eleverna på nätet?
2. I vilken utsträckning bedriver skolan ett förebyggande arbete för att förhindra kränkningar av elever på nätet?

Granskningen genomförs i 30 utvalda verksamheter, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Bergshamraskolan, i Solna stad, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Bergshamraskolan den 29 och 30 november 2022. Besöket genomfördes av utredarna Siri Morawski och Emma Frankl.

Bedömningen av skolans arbete görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp för det granskade området, vilka beskrivs i bilaga 1. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Bestämmelser som granskningen utgår ifrån återfinns i bilaga 2. För varje frågeställning bedöms om skolan uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna. Om en skola inte bedöms uppfylla samtliga kvalitetskriterier anger Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs också av skolan.

Beslut:

Skolans arbete för att främja en trygg miljö på nätet

Skolinspektionen bedömer att Bergshamraskolan uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna avseende arbete för att främja en trygg miljö på nätet, fri från kränkningar.

Skolans förebyggande arbete för att förhindra kränkningar av elever på nätet

Skolinspektionen bedömer att Bergshamraskolan uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna avseende förebyggande arbete för att förhindra kränkningar på nätet.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Skolans arbete för att främja en trygg miljö på nätet

Ett systematiskt främjande arbete bidrar till en trygg skolmiljö, såväl den fysiska som den på nätet. I kvalitetskriterierna ingår:

Strukturerat och gemensamt arbete kring ett tryggt klimat på nätet

Rektorn och skolans personal arbetar målinriktat för att främja ett tryggt och positivt klimat för skolans elever på nätet. Arbetet omfattar alla elever och sker kontinuerligt både under och mellan lektionerna. Rektorn och skolans personal skapar tillitsfulla relationer så att eleverna vill berätta om sin vardag på nätet och eventuella upplevda kränkningar. Rektorn och skolans personal ger både flickor och pojkar möjlighet att medverka och påverka arbetet för att bidra till en trygg miljö för eleverna på nätet. Rektorn och skolans personal ser till att det främjande arbetet bygger på aktuell kunskap, samsyn och gemensamt förhållningsätt inom skolan till kränkningar på nätet.

Normer i skolan och på nätet synliggörs och diskuteras

Rektorn och skolans personal synliggör och ifrågasätter under medverkan av eleverna de normer som råder i samhället, på skolan och på nätet. Det språkbruk och den jargong som råder på skolan (bland elever såväl som bland skolans personal) och på nätet uppmärksammas och diskuteras. Rektorn och skolans personal arbetar för att motverka att kränkningar banaliseras och normaliseras.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att Bergshamraskolan uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna avseende arbete för att främja en trygg miljö på nätet, fri från kränkningar.

Skolinspektionens granskning visar att Bergshamraskolan har ett gott främjande arbete för att öka tryggheten i den fysiska miljön på skolan och att det arbetet omfattar även elevernas miljö på nätet. Arbetet är målinriktat och lärarna har en gemensam struktur för att få in nätet i undervisningen.

Granskningen visar att skollädaingen och personal skapar tillitsfulla relationer så att eleverna vill berätta om sin tillvaro på nätet.

Motivering

Strukturerat och gemensamt arbete kring ett tryggt klimat på nätet

Skolan har ett främjande trygghetsskapande arbete där miljön på nätet inkluderas
Skolinspektionens granskning visar att Bergshamraskolan har ett gott främjande arbete för att öka tryggheten i den fysiska miljön på skolan och att det arbetet även omfattar miljön på nätet. I intervjuer med skolledningen, personal och elever framkommer att det finns ett målinriktat främjande arbete kopplat till miljön på nätet. Lärare beskriver hur de har en gemensam struktur för att få in nätet i undervisningen och att det sker både på mentors- och lektionstid, i svenska- och i samhällsorienterande ämnen. Övrig personal uppger att de fångar upp elevernas tillvaro på nätet mellan lektioner, exempelvis under raster. På skolan finns ett trygghetsteam som leder det övergripande främjande arbetet och som bland annat har tagit fram material som lärarna kan utgå ifrån när de arbetar främjande med trygghet på nätet. Skolledningen har tagit fram trygghetsregler som har varit ute på remiss bland lärare och elever. En regel är att skolan ska vara mobilfri då det främjar trygghet och studiero.

Personalen på skolan skapar tillitsfulla relationer med eleverna

Skolan har ett tydligt relationsskapande arbete med rastaktiviteter och har som målsättning att alla, vuxna som elever, ska känna varandra. På mellanstadiet underlättas det genom att alla lärare undervisar alla elever på mellanstadiet. Granskningen visar att skolledningen och personal skapar tillitsfulla relationer så att eleverna vill berätta om sin tillvaro på nätet. Eleverna berättar att lärare frågar dem om de vill att lärare ska vara med och lösa konflikter som uppstår på nätet. Många elever nämner att det finns en vuxen att vända sig till om en kränkning har skett, det kan vara en lärare, kuratorn eller trygghetsteamet.

I intervjuer framkommer att Personal, elever och vårdnadshavare har fått kompetensutveckling om ungas tillvaro på nätet. Det skedde före pandemin, men även under våren 2022. Skolan har också köpt in material om nätet och en lärare beskriver att eleverna är en viktig källa till kunskap, då de kan kompetensutveckla lärarna om nätet.

Att synliggöra och diskutera normer i skolan och på nätet

Normer synliggörs genom skolans kartläggning av elevernas trygghet

Skolan har ett tydligt arbete utifrån diskrimineringsgrunderna och kan utifrån enkäter koppla de kränkningar som har skett och elevernas upplevda trygghet till diskrimineringsgrunderna. Kuratorn på skolan visar också upp resultaten från enkäterna i klasserna och diskuterar dem utifrån bland annat diskrimineringsgrunderna.

I samtliga intervjuer beskrivs hur skolledningen och skolans personal arbetar för att motverka att kränkningar banaliseras och normaliseras. Personalen har samsyn på området och agerar när en kränkning sker. Det framkommer i alla intervjuer att det språkbruk och den jargong som råder på skolan och på nätet uppmärksammas av personalen och diskuteras i klasserna. Skolan har bland annat haft en förebyggande insats kring "hårda ord".

I intervjun med lärare beskriver de sitt arbete med att synliggöra språkbruk och att skilja på hur det är att kommunicera ansikte mot ansikte jämfört med digitalt. Lärarna lyfter med eleverna att det är lätt att misstolka varandra på nätet och att det finns sätt att tydliggöra kommunikationen på nätet. Elever bekräftar att de pratat om detta och att de har god förståelse för hur det är att kommunicera med andra digitalt.

Det framkommer i intervjuer med skolledningen att fritidshemmet har arbetat med normer och värden med eleverna i samband med den nya läroplanen, detta har även gjorts på mentorstiden. Skolan har även samverkanstid för personalen på fritids och lärare där de kan samplanera verksamheten för förskoleklass till årskurs 6.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolenheten uppfyller uppställda kvalitetskriterier inom ramen för det främjande arbetet. Något utvecklingsområde anges därför inte.

Skolans förebyggande arbete för att förhindra kränkningar av elever på nätet

Syftet med det förebyggande arbetet är att avvärja risker för att elever blir utsatta för kränkningar på nätet. I kvalitetskriterierna ingår:

Identifiera och analysera risker på nätet under medverkan av eleverna

Rektorn och skolans personal genomför, utifrån aktuell kunskap om ungas nätanvändning, regelbundna kartläggningar under medverkan av eleverna för att identifiera risker för kränkande behandling på nätet. Kartläggningarna omfattar strukturella bakgrundsfaktorer, såsom kön, och resultaten analyseras så att eventuella skillnader mellan olika elevgrupper synliggörs. En samlad analys av resultaten av kartläggningarna ger grund för de insatser som görs för att förebygga kränkningar på nätet. Elevernas vårdnadshavare ges möjlighet att delta i arbetet.

Genomförande och utvärdering av insatser utifrån identifierade behov

Rektorn och skolans personal genomför insatser utifrån identifierade behov för att förebygga kränkningar på nätet. Om behoven skiljer sig mellan olika elevgrupper anpassas insatserna efter det. Planering och genomförande av insatserna görs under medverkan av eleverna. Rektorn och skolans personal följer upp om de förebyggande insatser som görs för att motverka kränkningar på nätet har önskad effekt och utvecklar arbetet därefter. Elevernas vårdnadshavare ges möjlighet att delta i arbetet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att Bergshamraskolan uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna avseende förebyggande arbete för att förhindra kränkningar på nätet.

Av samtliga intervjuer i granskningen framgår att Bergshamraskolan genomför olika typer av kartläggningar för att få en bild av elevernas trygghet både på skolan och på nätet. Skolan har generella trygghetsenkäter men även en specifik enkät om nätet.

Av intervjuerna framgår att kartläggningarna också analyseras för att identifiera vilka åtgärder som behöver genomföras och att eleverna är delaktiga i detta arbete. Rektorn beskriver hur elevernas vårdnadshavare ges information om arbetet via föräldraråd och föräldramöten.

Motivering

Identifiera och analysera risker på nätet under medverkan av eleverna

Skolan genomför kartläggningar som inbegriper elevernas tillvaro på nätet

Av samtliga intervjuer i granskningen framgår att Bergshamraskolan genomför olika typer av kartläggningar för att få en bild av elevernas trygghet både på skolan och på nätet. Skolan har sedan flera år tillbaka ett samarbete med stiftelsen Friends som genomför årliga kartläggningar av elevernas trygghet, där även nätet ingår. Hösten 2022 har skolan också genomfört en specifik kartläggning som enbart fokuserar på elevernas trygghet på nätet och vad de har berört i undervisningen. Skolledningen berättar att den kartläggningen ska användas för att följa upp skolans arbete på området för att skapa likvärdighet mellan klasser och årskurser.

Eleverna är delaktiga i analysen av kartläggningarna

Det framgår av intervjuerna att Bergshamraskolan analyserar resultaten från kartläggningarna klassvis och utifrån kön. Skolledningen beskriver att de har

identifierat att flickor är mer utsatta på nätet, men gjort bedömningen att alla elever är i behov av insatser om nätet.

Av intervjuerna framgår att de kartläggningar som görs på skolan också analyseras för att identifiera vilka åtgärder som behöver genomföras och att eleverna är delaktiga i detta arbete. Granskningen visar vidare att kuratorn på skolan presenterar enkätresultaten i samtliga klasser och att eleverna då får diskutera resultaten och identifiera eventuella insatser. Elever berättar i en intervju att de hade önskat att få göra fyrahörnsövningar om nätet och fick då göra det på lektionen. Det finns elevdemokratiska forum på skolan så som klassråd, elevråd och matråd. På elevråden diskuteras resultaten från kartläggningarna.

Rektorn beskriver hur elevernas vårdnadshavare ges information om arbetet via föräldraråd och föräldramöten. Personalen beskriver i intervjuerna att relationen med vårdnadshavarna är god, att det finns en samsyn mellan skolan och vårdnadshavarna och att det främjar trygghetsarbetet.

Genomförande och utvärdering av insatser utifrån identifierade behov

Skolan genomför insatser för att förebygga kränkningar på nätet

Det framgår av intervjuerna att Bergshamraskolan genomför och följer upp flera åtgärder baserat på den analys som har gjorts av kartläggningarna av elevernas trygghet. Skolan har bland annat infört rastvakter på fotbollsplanen och tydliggjort vilka trivseregler som gäller i skolan. Bland trivseregler finns regler som berör digital teknik. Skolan har haft en insats om "hårda ord" och har infört en ny enkät som behandlar trygghet på nätet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolenheten uppfyller uppställda kvalitetskriterier inom ramen för det förebyggande arbetet. Något utvecklingsområde anges därför inte.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Ana-Maria Koci Spång.

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Siri Morawski (föredragande), utredare Emma Frankl, utredare Elina Ekberg och utredare Elisabeth Hejman medverkat.

Bilaga 1: Underlag för bedömning

Granskningens genomförande

Vid granskningsbesöket inhämtades information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Gruppintervjuer med elever i årskurs 4, 5 och 6
- En gruppintervju med lärare
- En gruppintervju med annan personal på skolan (exempelvis skolbibliotekarie, elevhälsa, trygghetsteam, fritidspersonal)
- En intervju med rektor
- Studier av dokument som begärts in från skolan

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

Kvalitetskriterier

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade utifrån aktuell forskning på området, skollag, läroplan och Skolverkets stödmaterial *Främja, förebygga upptäcka och åtgärda. Hur skolan kan arbeta mot diskriminering och kränkande behandling*.

Inom respektive område granskas följande:

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bedriver skolan ett främjande arbete för att skapa en trygg miljö för eleverna på nätet?

Strukturerat och gemensamt arbete kring ett tryggt klimat på nätet

Rektorn och skolans personal arbetar målinriktat för att främja ett tryggt och positivt klimat för skolans elever på nätet. Arbetet omfattar alla elever och sker kontinuerligt både under och mellan lektionerna. Rektorn och skolans personal skapar tillitsfulla relationer så att eleverna vill berätta om sin vardag på nätet och eventuella upplevda kränkningar. Rektorn och skolans personal ger både flickor och pojkar möjlighet att medverka och påverka arbetet för att bidra till en trygg miljö för eleverna på nätet. Rektorn och skolans personal ser till att det främjande arbetet bygger på aktuell kunskap, samsyn och gemensamt förhållningsätt inom skolan till kränkningar på nätet.

Normer i skolan och på nätet synliggörs och diskuteras

Rektorn och skolans personal synliggör och ifrågasätter under medverkan av eleverna de normer som råder i samhället, på skolan och på nätet. Det språkbruk och den jargong som råder på skolan (bland elever såväl som bland skolans personal) och på nätet uppmärksammas och diskuteras. Rektorn och skolans personal arbetar för att motverka att kränkningar banaliseras och normaliseras.

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bedriver skolan ett förebyggande arbete för att förhindra kränkningar av elever på nätet?

Identifiera och analysera risker på nätet under medverkan av eleverna

Rektorn och skolans personal genomför, utifrån aktuell kunskap om ungas nätanvändning, regelbundna kartläggningar under medverkan av eleverna för att identifiera risker för kränkande behandling på nätet. Kartläggningarna omfattar strukturella bakgrundsfaktorer, såsom kön, och resultaten analyseras så att eventuella skillnader mellan olika elevgrupper synliggörs. En samlad analys av resultaten av kartläggningarna ger grund för de insatser som görs för att förebygga kränkningar på nätet. Elevernas vårdnadshavare ges möjlighet att delta i arbetet.

Genomförande och utvärdering av insatser utifrån identifierade behov

Rektorn och skolans personal genomför insatser utifrån identifierade behov för att förebygga kränkningar på nätet. Om behoven skiljer sig mellan olika elevgrupper anpassas insatserna efter det. Planering och genomförande av insatserna görs under medverkan av eleverna. Rektorn och skolans personal följer upp om de förebyggande insatser som görs för att motverka kränkningar på nätet har önskad effekt och utvecklar arbetet därefter. Elevernas vårdnadshavare ges möjlighet att delta i arbetet.

Bilaga 2: Aktuella bestämmelser

Skolans främjande arbete

Enligt skollagen ska utbildningen i skolan förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.¹ Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.² Huvudmannen ska se till att det bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling.³ Med kränkande behandling avses ett uppträdande som, utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567), kränker en elevs värdighet.⁴

I läroplanen anges att ingen i skolan ska utsättas för kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas. Intolerans, till exempel rasism och sexism, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser.⁵

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.⁶ Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Eleverna ska få kännedom om hur de kan få hjälp om de upplever otrygghet i eller utanför skolan. Omsorg om den enskilda elevens hälsa, välbefinnande och utveckling ska präglade verksamheten.⁷

Alla som arbetar i skolan ska i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt, samt uppmärksamma både möjligheter och risker som en ökande digitalisering medför.⁸ Alla elever ska ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt kunna värdera information.⁹

Skolans mål är att varje elev tar ansvar för att bidra till en god arbetsmiljö, samt visar respekt för och hänsyn mot skolans personal och andra elever som en del av det gemensamma ansvaret för arbetsmiljön på skolan. Alla som arbetar i

¹ 1 kap. 4 § skollagen (SFS 2010:800).

² 1 kap. 5 § skollagen.

³ 6 kap. 6 § skollagen.

⁴ 6 kap. 3 § skollagen.

⁵ Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), av avsnitt 1 Förståelse och medmännisklighet.

⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

⁷ Lgr22, avsnitt 1 God miljö för utveckling och lärande.

⁸ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

⁹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans uppdrag.

skolan ska främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.¹⁰

Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero samt att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.¹¹

Skolans förebyggande arbete

Av skollagen framgår att huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling i utbildningen.¹² I läroplanen anges att lärare ska uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka kränkande behandling.¹³ Ett aktivt förebyggande arbete är av största vikt för att motverka kränkningar, oavsett om de sker digitalt eller inte.¹⁴ Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever.¹⁵ Planen mot kränkande behandling ska upprättas, följas upp och ses över under medverkan av eleverna vid den verksamhet som planen gäller för.¹⁶ Alla som arbetar i skolan ska samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet.¹⁷

Rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet vid en skolenhet och särskilt verka för att utbildningen utvecklas.¹⁸ Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.¹⁹ Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs och att eleverna och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.²⁰

¹⁰ Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande.

¹¹ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

¹² 6 kap. 7 § skollagen.

¹³ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

¹⁴ Proposition 2021/22:160. *Skolans arbete med trygghet och studiero*, s. 96.

¹⁵ 6 kap. 8 § skollagen.

¹⁶ 2 § förordning (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med en plan mot kränkande behandling.

¹⁷ Lgr22, avsnitt 2.4 Skola och hem.

¹⁸ 2 kap. 9 § skollagen.

¹⁹ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²⁰ 4 kap. 4 § skollagen.